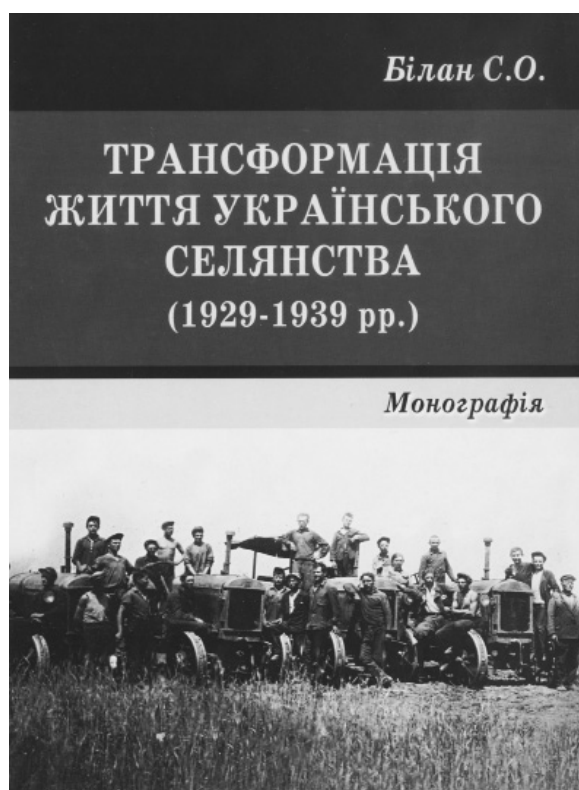

ОСОБЛИВОСТІ ТРАНСФОРМАЦІЙ УКРАЇНСЬКОГО СЕЛЯНСТВА (1929–1939)

Валентина Борисенко

Білан С. О. Трансформація життя українського селянства (1929–1939 рр.). – Ніжин : ПП Лисенко М. М., 2014. – 456 с.

Процес і перспективи суспільно-політичних трансформацій в Україні викликають гострий інтерес до її історичного минулого, у якому є чимало складних і цікавих сторінок, що вписані в книгу буття українського народу. До таких недостатньо вивчених проблем у новітній українській історіографії належить розвиток українського селянства, що зумовлено низкою чинників. Найважливішими з них є висока питома вага селян у соціальній структурі українського населення, провідна роль сільського господарства у формуванні економічного потенціалу України, активна участь селян у багатотомній визвольній боротьбі українського народу, міцність національно-культурних коренів, ментальності та традицій українського селянства.

Більшовицька влада намагалася скерувати селян на соціалістичний шлях розвитку, за-

стосовуючи різноманітні методи впливу — від обіцянок забезпечити щасливе колгоспне життя, матеріального й морального стимулювання колгоспників до організації геноциду голодомором і фізичного винищення найпродуктивнішої, отже, найменш залежної від влади частини селянства. До сьогодні Україна гостро відчуває наслідки згубної радянської аграрної політики, подолання яких потребує докладного вивчення кардинальних змін, які відбулися в країні в 30-х роках ХХ ст.

Незважаючи на те що рецензована монографія доповнює вже існуючу велику бібліографічну базу, вона є вагомим внеском у розвиток історії України, зразком коректного й толерантного ставлення до історичної спадщини та її осмислення. Необхідно наголосити, що у вивченні історії українського селянства монографічне дослідження має наукову новизну і є якісно новим кроком у постановці проблеми соціально-економічних та національно-культурних трансформацій, адже спирається на наскрізний підхід, що дає можливість авторам об'єднати в один ланцюг події з історичного минулого, змістовно та ідейно збагатити широку й подекуди суперечливу панораму подій на основі стрижневої ідеї національного державотворення. Праця привертає увагу насамперед новизною авторського підходу, оскільки С. Білан оцінює події не з позицій сьогодення та не наслідує вітчизняні історіографічні традиції, а аналізує їх з основних і незмінних для людини життєвих інтересів. Автор не обмежується звичним для такої проблематики показом кількісних змін у професійно-виробничій структурі українського села і її позитивної динаміки. Він значно ширше розглядає цей процес — у тісному зв'язку з теоретичними поглядами на село й селян партійно-державного керівництва, його аграрною

політикою, тогочасним станом сільського господарства та сприйняттям селянами методів, за допомогою яких держава намагалася здійснити інтелектуалізацію матеріальної сфери. Слід зазначити, що такий підхід виявився досить плідним, оскільки дозволив С. Білану простежити еволюцію кадрової політики в аграрній сфері та виявити особливості кадрової селекції в галузі сільського господарства України.

Заслугове на схвальний відгук логічно побудована структура монографічного дослідження, в основі якої лежить ідея послідовного й поетапного вивчення складного характеру процесів, у яких відбувалося розв'язання проблем соціально-економічного та національно-культурного життя українського селянства. Значну роль при цьому відіграє глибоке володіння автором сучасними науковими здобутками із цієї проблеми в різних галузях гуманітарного знання (історія, політологія, етнопсихологія, культурологія, економіка).

Із методологічного погляду праця має послідовний системно-науковий характер, оскільки в ній наявна «просторова» логіка викладення змісту дослідження та його розподіл за «часовим» критерієм — від історії проблеми до її перманентних проявів. На нашу думку, саме глибоке розкриття змістового наповнення зазначених векторів проблеми дає змогу розглядати монографію С. Білана як самостійне дослідження «трансформаційних лабіринтів» розвитку українського селянства в умовах здійснення радянської реконструкції аграрної сфери.

У праці справедливо наголошено на тому, що специфічним для українського селянознавства є певний акцент на «соціальній» складовій цієї концепції. Зокрема, автор зауважив, що під впливом світової історичної думки сучасні вітчизняні дослідники в галузі історії селянства зосередили свої зусилля, головним чином, на обґрунтуванні нового бачення історії суцільної колективізації, здійснення якої мало вирішальне значення для подальшої долі аграрного сектору України, однак необхідно дати правдиве висвітлення соціально-економічних і національно-культурних змін у

розвитку сільського населення та проаналізувати їх під кутом впливу репресивної політики.

На нашу думку, важливо, що, дотримуючись принципу об'єктивності, С. Білан присвятив окремий розділ монографії аналізу неоднозначного суспільно-правового статусу колгоспного селянства України, сутності дискримінаційної політики держави щодо хуторів, механізму депортації українських селян у 30-х роках ХХ ст. та особливостей терору в українському селі. Автор зазначив, що Україна, як і інші республіки СРСР, у 1930-х роках пережила не тільки «великий стрибок», але й «великий терор». С. Білан справедливо наголосив, що терор в Україні дійсно став «великим», оскільки кампанія з розкуркулення, спрямована на ліквідацію найзаможніших селян, на практиці вилася в репресії проти «середняків», які складали дві третини українського селянства. Крім того, основною цільовою групою репресій під час «куркульської операції» в 1937–1938 роках в Україні стало сільське населення, і внаслідок жорстокої репресивної політики сталінська влада знищила саме ту частину українського селянства, яка була важливим виробником сільськогосподарської продукції та носієм кращих господарсько-трудо-вих традицій українського народу. На території України масові утиски здійснювали особливо масштабно й жорстоко, що і стало причиною ототожнення загального курсу соціалістичного будівництва саме з репресіями.

Таким чином, цінність монографії С. Білана полягає не тільки в її змістовому потенціалі, але й у неабиякому методологічному значенні. На основі головних ідей, які висунув автор, необхідно здійснити багато наукових досліджень як загальнотеоретичної спрямованості, так і галузевої. Насамкінець варто зазначити, що дослідження написане літературною мовою, має логічний і послідовний стиль викладу матеріалу й може бути рекомендоване науковцям, викладачам, державним службовцям, політичним і громадським діячам, молоді, студентам, усім, хто не байдужий до сьогодення й майбутнього України.